

Prof. dr. sc. Vanda Babić:

O Boki se ne razgovara, u Boku se putuje pa se onda o njoj pjeva i priča

Razgovor s prof. dr. sc. Vandom Babić povodom izlaska knjige "Kulturalno pamćenje - ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke"

Poštovana prof. Babić, nedavno je iz tiska izašla Vaša knjiga „Kulturalno pamćenje - ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke“. Možete li nam ukratko opisati sadržaj knjige?

Da, tiskana je, ali i nedavno promovirana u Tivtu, u listopadu 2016. godine u nakladništvu Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore.

Naslov govori o onome što se nalazi unutar korica knjige koja sadrži dvije cjeline. Vrh pisanja (Kulturalno pamćenje i (p)ogledi o hrvatskoj kulturi i književnosti Boke) i Plačnim glasom svih vas molju (Ili nešto malo više o pasionskoj baštini Boke). Prva cjelina sadrži osam, a druga šest poglavlja i na neki način ona je uvod u studiju kulturalnomemorijske povijesti književnosti zasnovane na temeljnim postavkama teorije kulturalnog pamćenja. Uostalom sve je objašnjeno u samoj knjizi, a sve je jasno iz same naslovnice, naslova i izdavača. Naime, naslovnicu krase djela hrvatskog i crnogorskog slikara Dimitrija Popovića, tematika je hrvatska književnost i kultura Boke usustavljena u povijestima hrvatske književnosti i književnosti Crne Gore. Znači odredili smo temeljno polazište u svakoj od navedenih studija koja će biti dio novog istraživanja koje će iscrutati novu i drugačiju književnu povijest Boke koja se kao takva ničim neće ogrješiti o tradicionalno

nacionalni diskurs i njezino mjesto unutar hrvatske književnosti, kao i sveukupne književne i kulturne baštine Crne Gore.

Nositelj jest bokeljski Hrvat, čovjek koji je autohton, samosvojan i određen samim svojim bitkom, ali i povijesnim prilikama u kojima se oblikovao, mijenjao, prilagođavao mijenjajući svoje temeljne odrednice. Pri tom je slučaj kulturalnog pamćenja i pitanje interkulturalnih preplitanja u bokokotorskoj književnosti i kulturi složeniji i izazovniji utoliko što će se upravo na suženom prostoru bokokotorskog zaljeva, u vrtlogu povijesnih preokreta, umrežavati razne identitetarne granice s čitavim nizom diskursa, kulturnog uključivanja i isključivanja, najviše prilagođavanja, stvarajući prvenstveno književnost – kulturu pamćenja, zapamćivanja i zaboravljanja, prisjećanja i potiskivanja.

U jednom poglavlju knjige teorija kulturalnog pamćenja se promatra kroz dva reprezentativna primjera kako kulture tako i književnosti Boke, Bokeljskoj mornarici koja datira iz 809. godine i glasovitom Peraškom boju od 15. svibnja 1654. Te dvije, prije svega kulturalne komponente neodvojive su od osobnosti današnjeg Bokelja i utkane u njegov srž i bitak kako u Boki tako i u prostorima gdje žive Bokelji. Ovdje se radi i o kolektivnom identitetu koji se ne može otkazati iseljenjem, što pokazuju brojni Odredi Bokeljske mornarice u Hrvatskoj koji obredne ritualne izvode svake godine u okviru svojih bratovština koje su u Hrvatskoj, u Zagrebu, Rijeci, Puli, Splitu i Dubrovniku osnovane početkom 20 stoljeća.

Jedno poglavlje se bavi književnim ostvarenjima Vicka Zmajevića, a dva poglavlja govore o Boki u periodici 19. stoljeća. Posebno mi je drag osvrt na političku studiju don Srećka Vulovića Tko su bili starosjedioci Boke kotorske koja se ovdje daje iščitana i analizirana u duhu vremena u kojem je nastala, uspoređena s Erdeljanovićevom i Nakićenovićevom studijom o Boki, stavljena u ispravan kontekst dobiva na svojoj važnosti i vrijednosti uostalom kako to don Srećko Vulović odavno zaslužuje. Njegovo isticanje Kurelčeve tvrdnje: Ja Dubrovnik, Boke ni Crne Gore za Srbije priznati ne mogu otvara nova i detaljnija saznanja kako u hrvatskom tako i crnogorskom povijesnom i političkom obzoru, a uvid u cijeli njegov rad i djelovanje stavlja ga na zaslužno mjesto u okviru hrvatske književnosti i kulture kao i književnosti i kulture Crne Gore.

Druga cjelina bavi se bokokotorskom pasionskom tematikom i jedna dio je i objavljen je u dosadašnjim mojim znanstvenim radovima, ali novina u ovoj knjizi jest cijeli transkribirani Balovićev rukopisni zbornik koji je uspoređen i nadopunjen s ostalim bokokotorskim rukopisnim zbornicima do kojih se moglo doći.

Knjiga je rezultat dugogodišnjeg proučavanja hrvatskog kulturnog koda Boke. Motivaciju sam pronašla u dosadašnjim radovima kolege Kodrića o kulturalnom pamćenju te sam pokušala neke njegove spoznaje primijeniti na književnost i kulturu Boke. Iz toga se rodila ljubav prema takvom načinu promatranja i iščitavanja, što me je natjeralo da dosadašnja istraživanja prečitam i vidim mijenja li se moja dosadašnja spoznaja. Svaka nova teorija nosi i nešto novo, nepoznato, zanimljivo. Tako mi je ova otkrila da sam odrastala uz dva velika čovjeka, znanstvenika, enciklopedista kojima sam posvetila ovu knjigu i time pokušala zahvaliti za sva znanja koja su mi prenijeli ili pokušali prenijeti. Potom sam otkrila i druge stvari koje se tiču hrvatske književnosti i kulture Boke. Tko je koliko proučavao, s kojim ciljem i nakanom te sad mogu reći da imam malo drugačiju sliku, ali sasvim sigurno i čvrst temelj kojem je kulturalno pamćenje poslužilo kao cement.

Konačno smo bokokotorsku književnost i kulturu usustavili kao hrvatsku. Ujedno smo je tradirali kao književnost i kulturu Crne Gore i sad nam je zajedno, bez postavljanja uvijek istih pitanja čije je što, skrbiti o velikoj baštini koja jest dijamant hrvatske kulture općenito, ali je dragulj kulture Crne Gore, Mediterana i Europe. Ovo sam ljeto intenzivno radila na završnoj inačici. Ljeto i nije baš idealno vrijeme za ovakav rad, ali sam željela ispuniti zadani rok. S druge strane, namjerno ne navodim imena onih kojima je knjiga posvećena ni koga sam posebno istaknula jer knjiga još nije predstavljena u Hrvatskoj pa želim da čitatelji otkriju sami ili doznaju na predstavljanju. No, svakako, uvijek sam zahvalna svakome tko spomene Boku, tko o njoj piše i tko se njome bavi bilo znanstvenim bilo književnim bilo kulturnim radom.

Knjiga je predstavljena u Boki kotorskoj. Kad će biti predstavljena u Hrvatskoj?

Koliko znam dogovoreno je prvo predstavljanje u Zagrebu, u organizaciji Hrvatske bratovštine Bokeljska mornarica 809 i Nacionalne i sveučilišne knjižnice, 23. veljače u 18 sati u NSK.

Poznato da je Boka pravi biser Mediterana, riznica visoke kulture i velike ljepote. Ističe li se, međutim, dovoljno činjenica da je bokeljska kultura (prema nekim procjenama 60 posto kulture Crne Gore) djelo Hrvata iako je Boka spletom povijesnih okolnosti istrgnuta iz korpusa hrvatskih zemalja?

Blago

Boka je izvor u koju bi svaki Hrvat trebao hodočastiti s posebnim pijetetom prema baštini koju taj Zaljev čuva. To je naprosto naše kulturno blago kojim se trebamo ponositi, a ne odvrćati pogled od njega.

Uvijek ponavljam i neumorna sam u tome. Velika je i važna baština Hrvata Boke no posebno s naše strane je nedovoljno poznata ta činjenica, a onda i sve ono što uz to ide. A, to je prije svega zaštititi nematerijalnu hrvatsku baštinu i zajedno s Crnom Gorom skrbiti o njoj. Slično je i s drugim autohtonim hrvatskim područjima. Ima nešto posebno i drugačije u spoznajama onih koji su autohtoni Hrvati, a ne pripadaju današnjim političkim granicama. To nešto i ja osjećam iako ne živim na tim prostorima. S jedne strane to je sasvim drugačije poimanje pripadnosti kulturi i narodu, to je slika o samom sebi unutar nacionalnog koda, to je i radost i patnja u istoj odrednici, to je posebnost u različitosti i prihvaćanju drugog i drugačijeg. Ali to je i jedna spoznaja, tužno iskustvo koje možemo nazvati „bokeljska“, „bosanska“ ili „hrvatska“ posla, a da pri tom mislimo na isto. A to je ono što mene uvijek jednako i nanovo boli.

Hrvatsko nejedinstvo, jal, nezainteresiranost, ono nešto što možemo u svim razdobljima našeg postojanja secirati i pokazati na žalost u svim segmentima našeg života. Smatram da iznad svih osobnih interesa treba biti nešto nedodirljivo, nešto nam sveto i temeljno oko čega bismo trebali biti suglasni bez obzira na to kojoj političkoj ili vjerskoj grupaciji pripadamo. S takve pozicije možemo nastupati dalje i dijeliti se na bezbroj kolača, no bez toga samo smo kamenčići koji ne čine mozaik. Ništa više ne boli Hrvata u Boki ili Bosni i Hercegovini nego kad se na njega gleda kao problem, kao žulj, kao proračunsku stavku, a on je svoj na svome, unatoč i usprkos svemu i pridonosi prostorima kojima pripada.

Boka je izvor u koju bi svaki Hrvat trebao hodočastiti s posebnim pijetetom prema baštini koju taj Zaljev čuva. To je naprosto naše kulturno blago kojim se trebamo ponositi, a ne odvrćati pogled od njega.

Ovo nije prva Vaša knjiga o Boki kotorskoj?

Ne, četvrta. Odnosno peta. Sve se bave hrvatskom književnom i kulturnom baštinom Boke. Možda meni najdraža je i najmanja knjižica, antologija Hrvatska književnost Boke kotorske do preproda iz 1998., potom jedna manja knjižica Don Srećko Vulović o starosjediocima Boke, pa Razgovor duhovni Vicka Zmajevića koja je dobila Godišnju nagradu Zadarske županije i Bokeljska muka iz 2008. U međuvremenu sam se bavila paškim pučkim pjesništvo pa sam priredila nekoliko knjiga iz tog područja, ali sam se opet vratila svojoj Boki. U stvari iz nje nikada nisam ni otišla. Ova knjiga svjedoči tomu.

Knjiga je rezultat dugogodišnjeg proučavanja hrvatskog kulturnog koda Boke. Motivaciju sam pronašla u dosadašnjim radovima kolege Kodrića o kulturalnom pamćenju te sam pokušala neke njegove spoznaje primijeniti na književnost i kulturu Boke. Iz toga se rodila ljubav prema takvom načinu promatranja i iščitavanja, što me je natjeralo da dosadašnja istraživanja prečitam i vidim mijenja li se moja dosadašnja spoznaja.

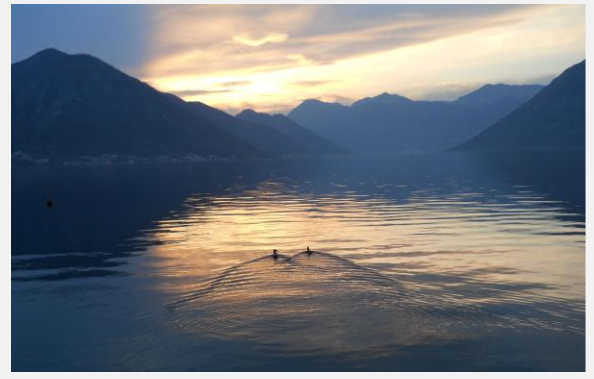
Za one čitatelje koji nisu dovoljno upoznati s kulturom Boke kotorske, može li u osnovnim crtama iznijeti važnost Boke kotorske za hrvatsku kulturu?

To zahtijeva puno više vremena i prostora. O Boki se može govoriti dugo. To znači da je to važno pitanje i ma koliko ga ponavljali dovoljno nepoznato. Boka je autohtoni hrvatski prostor u kojemu žive Hrvati. Danas je dio Crne Gore i hrvatska baština je dio i kulture Crne Gore. I tu nije problem. Problem je što do sada nismo zaštitili svoju nematerijalnu baštinu kao što su Fašinada, Peraški ceremonijali, legende, priče, dobrotsku čipku.

A o onome što čuva Boka ne treba pričati već treba otići i vidjeti. Koliko god govorili o romaničkoj katedrali Sv. Tripuna

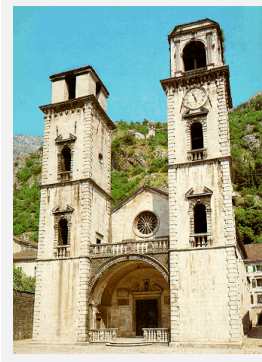

iz 1166. ili o svetištu Gospe od Škrpjela koju nazivaju hrvatskom Sikstinom, ne dolazi do svijesti dok se pred očima ne pokaže Zaljevsvetaca sa svim svojim ljepotama, mačem Petra Zrinskog, odorom bokeljskog mornara ili časnika, rodnom kućom Sv. Leopolda Mandića, palacima, uskim kotorskim ulicama, pomorskim blagom i svemu onome što pripada hrvatskoj kulturnoj baštini, a toga je više nego puno. Perast je tihi gradić u kojemu zvone stihovi Viktora Vide i Alfirevića ali se i gizdaju palaci Zmajevića, Bujovića i brojni crkveni zvonici...

O Boki se ne razgovara, u Boku se putuje pa se onda o njoj pjeva i priča.

Kako gledate na današnji položaj Hrvata u Boki i općenito Crnoj Gori?

Prema službenom popisu iz 2011. u Crnoj Gori danas živi 6021 izjašnjeni Hrvat. Mnogi će reći da je to mali broj. I jest! Ali, to ne znači da ne trebamo skrbiti o našim ljudima, tradiciji, naslijeđu i baštini. Posebno jer smo dobro organizirani, što se vidi kroz rad i djelovanje Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore. U Hrvatskoj treba uvijek ponavljati iznova. Već sam i dosadna, jer stalno ponavljam isto: Boka kotorska je važna, hrvatska baština u njoj prevelika i dužni smo brinuti se o njoj! Istina jest da Hrvati Boke aktivno sudjeluju u političkom, kulturnom i društvenom životu Crne Gore. No, istina je da smo mi s ove strane inertni. Sigurna sam da možemo više, možemo i bolje!

Davor Dijanović

Izvor: Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća - www.hkv.hr

Prilog je dio programskoga sadržaja "Događaji i stavovi", sufinanciranoga u dijelu sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija.

